

אשית עצות בנפשי

שיעורים ושיחות

ממורינו דאש

הישיבה שליט"א

קכ"ג
שנה ג'

פרשת בשלח
תשפ"ו

שאלות ותשובות בענייני חינוך
למלמדים בארץ הקודש אייר תשפ"ה

יומא דהילולא קדישא של ב"ק
מוהרא"ש זי"ע

לשמיעת השיעורים

קול ברסלב: 1212-444-9191

– פנימי –

יוצא לאור על ידי תלמידי היכל הקודש
בני ברק יצ"ו

להערות והארות: ushiseb@gmail.com

שאלות ותשובות בענייני חינוך

למלמדים בארץ הקודש אייר תשפ"ה

שצריך להתפלל כסדרן, צריך ללמד אותם את סדר התפילה, בראש חודש אני אומר לבחורים אם הם מאחרים ומגיעים להלל, שקודם ישירו הלל עם כולם, זה לא ממש חלק מסדר התפילה, ואחרי זה שיתחילו שחרית, אני רואה בחול המועד בחור שהתעורר מאוחר והגיע להלל, כולם לוקחים את הד' מינים בהתעוררות ושרים את ההלל, אין טעם שהוא יעמוד עכשיו בפינה למלמל לעצמו שחרית, אני אומר לו להצטרף להלל עם כולם, ואחרי זה שיתחיל שחרית, אבל בכל יום הוא צריך להתפלל שחרית עם הסדר, ובילדים קטנים כמו שדיברנו שיהיו חלק מהכיתה.

ש. יש שלש דרכים ללמוד הלכה עם הילדים, אפשר שכולם יפתחו ספרים וילמדו ביחד, אפשר שרק הרבי יקרא את ההלכות מהספר והילדים ישמעו, ואפשר שהרבי יכין לעצמו הלכות בעל פה ויקריא להם, מה כדאי ומומלץ?

ת. גם כאן התשובה כמו קודם, לילדים קטנים אומר המלמד כמה הלכות פסוקות בלי ספר, ועם ילדים גדולים צריך ללמוד מתוך ספר, כדאי לעשות כמו שהנהיג הרה"ק מסאטמאר זי"ע שילמדו בספר 'דרך החיים', מבעל החוות דעת זי"ע [והנתיבות], זה ספר הלכה למעשה מתחילת סדר היום של אדם, לומדים את זה כמו גמרא, אין שם מחבר ורמ"א ומשנ"ב, את זה לומדים

חסדי השם שזכיתי להגיע כאן לארץ ישראל, אחרי כל כך הרבה געגועים ורצונות וכיסופין, וברוך השם שביקרתי בתלמודי התורה היכל הקודש, התחלתי בבני ברק, ואחרי זה בטבריה, ובירושלים, וכן בישיבה, מה אשיב לד' כל תגמלוהי עלי, זה הכל תוצאות של היגיעה והמסירות נפש של מוהרא"ש, כשחרש וזרע והתייגע, ועשו ממנו צחוק ולעגו עליו, אבל הוא אמר ועשה מה שהיה צריך, ואחרי שנים חיים כאן בזכותו, רואים את זה על התנא ר' שמעון בר יוחאי, שהוא אמר מה שהיה צריך להגיד, הוא אמר שהרומאים מתכוונים רק לצורך עצמם, והיה נראה שלא ישאר כלום ממנו, הוא התחבא עם הבן שלו במערה, אבל היום רואים שכל כלל ישראל חיים בכוחו וזכותו של ר' שמעון בר יוחאי, ובדרך זה הולכים הצדיקים בכל דור ודור, תשאלו את השאלות שהכנתם, ובשם ד' נעשה ונצליח שיעזרו לי מן השמים שאוכל לענות לכם.

ש. ילד מאחר לכיתה והוא מגיע כשכבר אווזים באמצע התפילה, או ילד שיצא באמצע התפילה וחוזר, האם להמשיך את התפילה עם כולם, או שיתחיל מהתחלה וישלים קודם מה שלא התפלל?

ת. זה תלוי בגיל הילד, ילד קטן יותר צריך לנסות שיהיה חלק מהכיתה, אבל ילדים גדולים בני עשר שנים ויותר, ובוודאי ילד אחרי בר מצוה, צריך לחנך

שמדברים דווקא אליו, זה לימוד שקיבלתי ממוהרא"ש, לא לתת מוסר לבן אדם עצמו, אלא מספרים סיפור על בן אדם שלא למד תורה ולא הלך לתלמוד תורה ותמיד גירד באף בפני כולם והיה כוסס צפרניו בפני כולם, וככה עושים סיפור, ולא צועקים על הילד עצמו, אי אפשר להעיר לילד 30 פעם ביום, הרי ר' נתן אמר לתת כפית של מוסר וקערה של התחזקות, ילד שהתרגל לאכול מהאף, אי אפשר להעיר לו ללא הרף, אסור להרוג את הילד, הוא התרגל לזה, אפשר לנסות לדבר איתו יפה, להגיד לו שזה לא יפה, להגיד לו שזה מסוכן, לא להבהיל יותר מדי, אבל לדבר יפה.

ש. ראש הישיבה אומר שצריך לדבר אל הילד שוב ושוב, למשל אומרים לילדים שצריך לכבד את ההורים, אפשר להגיד שוב ושוב, אבל מה עושה מלמד שרואה ילד ששופך כוס מים, מה הטעם להגיד לו כעת שוב ושוב, הוא הרי באמצע לשפוך את הכוס מול כולם והוא לא מתייחס?

ת. השאלה הזאת היא גם להורים בבית וגם בתלמוד תורה, יש דברים שלא מפריעים כעת לניהול של הכיתה, וזה לא הופך את הבית, ושם אפשר ללכת לאט ולדבר שוב ושוב, אבל כשמגיע דבר כזה ניגשים יפה לילד, ולוקחים לו את הכוס ואומרים לו שאי אפשר לעשות את זה כעת באמצע הכיתה, זה לא זמן לדבר איתו לאט לאט, אנשים מגיעים ושואלים שלא יודעים מה לעשות עם הילדים, הם קמים בבוקר ורואים שהילדים שפכו חבילת סוכר וחבילת קטשופ, אני לא מבין אותם, למה זה לא קורה אצלי, הרי אני גם אומר לילדים שלי כל יום

אחרי זה בישיבה, עם ילדים גדולים בני עשר ומעלה כדאי ללמוד הספר דרך החיים, אני לא חושב שחייבים לקנות ספר לכל אחד, אפשר לעשות צילומים, כי המלמד יכול להחליט אחרי חודש שזה לא בשבילו והוא מתחבר יותר לספר אחר, לכן יצלם כעת דפים להלכות תפילה למשל, וילמד עם הילדים ואחרי זה יראה אם הם מתחברים לספר.

ש. מה עושים עם ילד שחסר לו קצת טאקט ואנושיות ודרך ארץ, הוא כוסס ציפרניים בפני כולם, מנקה את האף בפני כולם וכדומה, כמה פעמים אפשר להגיד לו ביום שלא עושים כך.

ת. אסור להגיד יותר מדי אבל חייבים להגיד, חייבים ללכת עם ילד כזה לאט לאט, כמו שמלמדים ילד ללכת, כמו שמלמדים ילד לשחות, אי אפשר להפיל אותו מיד במים העמוקים, צריך ללמד אותו לאט לאט, צריך ללמד את הילד, אומרים לו שכל אחד מנקה את האף ורק צריך לדעת איך לעשות את זה ואיפה לעשות את זה, מלמדים את הילד שכל אחד אחרי האוכל מוציא את האויר מהמעיים [גיהוק/גרעפס] אבל צריך לדעת איך לעשות את זה, מניחים את היד על הפה, כל בן אדם גונח כשעייף אבל צריך להניח את היד, אם לא ילמדו את הילד הוא לא ידע, הרי אתם רואים מבוגרים שגם עושים דברים כאלו מול אנשים, ולכל ילד מדברים לפי בחינתו ושכלו.

ש. אבל כל שתי דקות יש משהו אחר להעיר לו?

ת. לא חייבים לדבר אליו בכל פעם, אפשר לדבר בכיתה, עושים שיחה מאיזה נושא ואף אחד לא מרגיש

המלמד לצאת להפסקה שלו.

ש. מה עושים עם ילד שמרטיב כל הזמן, מה עושים בזמן שזה קורה, ומה עושים שזה לא יקרה?

ת. זו שאלה מאוד קשה, צריך מאוד מאוד להיזהר בכבוד הילד, וכשזה קורה יום אחרי יום, צריך לדבר עם ההורים, המלמד ידבר עם המנהל, והמנהל ידבר עם ההורים, וההורים יגידו שכבר היו אצל רופא ואין להם מוצא לזה וכו', והמנהל צריך לחשוב איתם מה אפשר לעשות הכי טוב לטובת הילד ונפשו, אצלינו בארה"ב לא מביאים ילד לתלמוד תורה עד שנגמל, ההורים שולחים את הילד כשנגמלים, אבל תמיד יכול לקרות סיפור כזה, והמלמד צריך לתת המון המון לב לא לפגוע בילד, שאף אחד לא ישים לב, ושיניקה אותו ויטפל בו וכו', אבל אם זה קורה יום אחרי יום אומרים להורים שיחקו את הילד ויחזירו אותו רק אחרי שנגמל, ילד בן שלוש לא חייב ללכת לתלמוד תורה ולבית פיגא אם הוא לא נגמל, התורה אומרת בן חמש שנים למקרא, לפני זה זה רק בייבי סיטר על טהרת הקודש, אני מוכן להחזיק את הילד ולשיר איתו שירים מהקב"ה אבל בתנאי שהוא נגמל, יש לי עכשיו סיפור עם מישהו שיש לו ילד בן עשר ולא עוזר כלום, הלכו לכל הרופאים והילד מרטיב, זו שאלה מאוד מאוד קשה, ואת זה צריכים ההורים לבוא לשאול, זה כבר לא קשור למלמדים.

הייתי עכשיו בביקור במוסד בארה"ב, וניגש אלי ילד ושואל אותי למה המנהל שונא את המשפחה שלי, שאלתי אותו מה קרה, הילד אומר לי שהאח שלו הקטן מרטיב כל יום והמנהל אמר להורים שלו שיחזיקו את

עשרות פעמים ללכת לישון ולקרוא קריאת שמע, אבל כשזה מגיע לדברים כאלו שהופכים את הבית אני לא אומר שוב ושוב, אני פשוט אומר פעם אחת בתקיפות, אבל עם המון המון אהבה.

ש. מה עושים שלומדים בכיתה ילדים בני שלוש ובני חמש, ויש הרבה הפסקות לילדים הקטנים יותר, מה עושים עם הילדים הגדולים?

ת. בזמן הזה הם צריכים להתרגל להגיד תהלים ולהגיד עברי, או לתת להם איזה לימוד של כתיבה, ככה זה היה פעם, זה דבר חדש שעושים כיתות לפי שכבת גיל, בדורות הקודמים היו יושבים המלמדים עם ילדים של כל שכבות הגיל מלמעלה עד למטה, עם אחד למדו גמרא ובזמן הזה הילד השני שיחק קצת.

ש. יכול להיות זמן שילד אחד בהפסקה והילד השני לומד?

ת. בוודאי, ובזמן ההפסקה של הקטנים, המלמד לא יוצא להפסקה כי הוא לומד עם הגדולים, כמובן שיש גם זמן שהמלמד בהפסקה, למשל אצלינו בארה"ב, המלמדים מתחילים בתשע בבוקר, וקודם יושבים בכיתה עד אחד עשרה, שעתיים אלו אין הפסקה, ואז המלמד יוצא להתאוורר חמש עשרה דקות, ושוב הוא נכנס לכיתה עד אחד בצהריים, באחד המלמד מקבל שעה הפסקה עד שתיים, באותו זמן יש סגן מנהל ששומר על הילדים, או שיש ילדים גדולים ששומרים, כשיש מלמד שיש אצלו כמה גילאים בכיתה, קודם הוא מתפלל עם הקטנים, ואחרי זה הם יוצאים להפסקה והוא מתפלל עם הגדולים, ורק באחד עשרה יכול

רבע שעה עם ילד גדול בן 9, לא בקביעות אבל פעם בתקופה?

ת. אנחנו עושים ככה, לוקחים ילד גדול שישמור כמה דקות.

ש. מלמד שואל מה לעשות עם הילדים שרוקדים בהפסקה, לא בצורה מסוכנת אבל משתוללים?

ת. א מחיה, שהמלמד יזכר איך הוא רקד כשהיה ילד, זה מאוד בריא שהילדים ירקדו, אתם חייבים מקום יותר גדול, שהילדים יוציאו את כל האנרגיות.

ש. מלמד שואל כמה לדבר עם הילדים על סמארטפון?

ת. חשוב מאוד לדבר מזה עם הילדים, כי זה הנסיון של הדור, והעצה שתדבר הרבה עם הילדים שצריך לדבר אל הקב"ה על כל דבר, ולהכניס בהם יראת שמים ושילכו בדרכי הצדיקים, ולהסביר להם כמה טוב יהיה להם אם יקשיבו לצדיקים ולרבנים ויצייתו להם לכל דבר, אבל אתה צריך להיזהר שלא לבלבל את הילדים, ובפרט אם יש לך בכיתה ילד קטן שיש לאבא שלו עדיין מכשיר כזה, אתה לא יכול לדבר באופן כזה שיחשוב שאבא שלו הוא איש רע, כי זה ישבש אותו לגמרי ולא תרויח כלום מזה.

עם ילדים קטנים לא צריך לדבר הרבה מזה, המוח של הילד לא יכול לקבל את זה שאבא שלו הוא איש רע שיש לו סמארטפון, צריך לדבר עם הילדים עם הקב"ה, צריך להגיד להם שצריך ללכת בדרכי הצדיקים, וכמה זה טוב שמקשיבים לצדיקים, הילד מאוד יתבלבל אם יהיו כאן שתי דעות, מצד אחד המלמד צועק בצורה חריפה נגד

הילד בבית, למה ההורים שלי צריכים לסבול... אמרתי לו אולי זה מגיע מזה שהמנהל מרחם על המשפחה שלו, הרי החברים של הילד מגיעים כל הזמן להגיד שמריח מהילד, ולא רוצים לשבת לידו, הילדים צוחקים עליו מאחורי הגב שהכסא שלו מלוכלך, המנהל פשוט מרחם על אח שלך ולא רוצה שיעליבו אותו בתלמוד תורה, כמה פעמים אפשר להגיד לילדים שלא יצחקו על מישהו שמריח ממנו, הילדים אומרים בצדק שלא מוכנים לעמוד ליד מישהו שמריח.

ושוב אני רוצה להגיד לכם, אם זה משהו שקורה פעם בתקופה, צריך מאוד מאוד להיזהר בכבוד הילד, אצלינו בתלמוד תורה יש תמיד עוד בגדים להחלפה, ובכבוד רב מטפלים בהם, וכשהילד מאוד התלכלך קוראים להורים שימתינו בחוץ שאף אחד לא יראה, ואת הילד מחזקים ואומרים לו שזה כלום, אומרים לו שזה יכול לקרות לכל אחד, אפילו למבוגרים, אני מכיר אברכים עם משפחות עם ילדים והם סגורים לגמרי, הם לא מדברים עם האשה ועם אף אחד, כי המלמד פגע בהם בדבר כזה והמלמד לקח לו את הבטחון העצמי לכל החיים.

ש. הרבה פעמים המלמד עסוק רוב ההפסקה עם ילד כזה?

ת. נו, כך צריך לעשות, המלמד יהיה עסוק רוב הפסקה עם ילד כזה, ואם המלמד מרגיש אחרי זה שהוא חייב כמה דקות הפסקה, שייבקש מאחד הילדים הגדולים בכיתה שיסתכל על הילדים, ושיצא כמה דקות להתאווור.

ש. מלמד שואל אם הוא יכול להשאיר את הילדים בפארק

לבחורים אפשר כן לדבר, אבל זה בטוח שצריך לדבר עם הילדים המון מ'יראת שמים', להקנות בהם המון יראת שמים.

ש. איך הילד קונה יראת שמים?

ת. מלמדים אותו שיש הקב"ה בעולם והוא רואה הכל, וחייבים לשמור על העיניים.

ש. עד שהילד יקלוט יראת שמים, הוא כבר יכול להיחרב מהטלפון של אביו?

ת. צריך המון להתפלל על זה, וכמובן לדבר מיראת שמים.

הסמארטפון ומצד שני האבא שלו הולך עם זה.

בחורי ישיבה זה כבר משהו אחר, ואותם מלמדים שכל אחד חייב מורה דרך וחייב לשאול כל דבר, זה לא רק סמארטפון, זה יראת שמים, מכניסים בהם המון יראת שמים, יש כאלו ששואלים האם זה נכון לשכנע את הילדים שלא יגעו במכשיר של ההורים, אני חושב שיותר נכון לדבר איתם באופן כללי שלא יגעו בטלפון של איש זר כי אפשר לראות שם דברים אסורים רח"ל, לא כל כך כדאי לדבר לילדים שלא יגעו בטלפון של ההורים, כי אי אפשר להגיד לילד ללכת נגד הוריו,

כאן נכניס קטע מהשיעור שהיה בבית מדרש למחרתו לציבור הרחב, ובקטע זה ראש הישיבה יותר מבהיר ומרחיב את הדברים שאמר באסיפת מלמדים, וכך שאל אחד האברכים:

ש. ראש הישיבה מדבר נגד הסמארטפון ושאר ענייני טכנולוגיה, מה עושים כשילד רואה שיש למישהו או לאבא שלו סמארטפון, האם מי שיש לו הוא שגץ, ואם לא, ישאל הילד למה לי אסור שיהיה לי?

הזה כולו תבערת קודש, ברגע שראש הישיבה אמר שצריך לדבר נגד, הוא ידבר בצורה חריפה, והילד יתבלבל לגמרי, ולכן אמרתי לו אתמול שלא ידבר מזה, אבל המלמדים צריכים לדעת שכן צריך לדבר מזה, ואם הילד שואל למה יש לאבא שלי, צריך להגיד לו, שאסור להחזיק כלי כזה, ואולי אבא שלך שאל את הדיין שלו ואת המורה דרך שלו, אבל אסור להחזיק כלי כזה.

אני מאוד נגד זה שמסיתים ילדים נגד ההורים, אני רוצה להגיה קטע זה ב'אשית עצות', השאלה של הסמארטפון, כי צריך לדבר מזה, אבל צריך גם להזהר לא להסית נגד ההורים, כי יש בזה בעיה, כי אם מחתימים את הילדים שלא יגעו בסמארטפון, והאמא מבקשת מהבת שלה, תביאי לי את הטלפון מהמטבח, והיא אומרת

ת. תודה רבה ששאלת את השאלה, כי היום בבוקר דיברתי מזה, שאני חייב לחדד שוב על אחד השאלות שנשאלו אתמול באסיפת המלמדים, והתשובה שעניתי אתמול היתה רק כי אני מכיר את המלמד, וזו היתה תשובה בשבילי, אבל היות שהולכים להדפיס את זה אני רוצה לענות את מה שאני חושב באמת שצריך לעשות, מלמד אחד שאל אותי אתמול אם לדבר נגד סמארטפון, ואני יודע שבכיתה שלו יש ילדים שיש להורים שלהם כלי כזה, והמלמד

לפני התפילה, אמרתי לו שכנראה שיש לו איזה חולי או משהו, מי שיש לו סכרת חייב לאכול, כנראה הוא שאל את הדיין שלו, אני יכול להגיד לכם רק מה שכתוב בשו"ע, בשו"ע כתוב שאסור לאכול לפני התפילה, כתוב שאסור לדבר בתפילה ומה אני עושה כשהילד עונה שאבא שלו מדבר כל התפילה או שראה את המלמד מדבר בתפילה.

אני נהנה ששאלת את זה, כי אתמול באסיפת המלמדים אמרתי למלמד שלא ידבר מזה, כי יש לו כמה ילדים בכיתה שלו, ואולי כשיש יותר ילדים יותר קל, אבל כאן מה יעשה הילד כשישמע שמדברים נגד אבא שלו, אבל מצד שני צריך להגיד להם שחייבים לשמור על העיניים ושלא עושים שום דבר בלי מורה דרך, וצריך לשאול את השאלות.

באמריקה יש לי את זה עם הסבים, אחרי שהילדים הולכים לשבת לסבא הם חוזרים עם סיפורים, ילד אחד מספר לי שסבא שלו הראה לו במכשיר שלו איך הנשיא טראמפ מדבר, צריך להיות ממש חסר דעה להראות לנכד דברים בטלפון החכם, אנשים שצופים ראיות אסורות לא נמצאים כאן, הם בעולם אחר.

צריך לדבר עם הילדים לא לראות אבל שלא יכנסו למלחמה עם המשפחה, אברך סיפר לי שעכשיו התחתן, ואצל חמיו יש מנהג אמריקה, שבכל מוצאי שבת מתאספים כולם ומתיישבים על ספות עם פופקורן, ורואים הצגה, והוא עשה חשבון לעצמו, הרי ראש הישיבה לימד אותי שאפשר לאבד את הכל כשמסתכלים בכלים האלו, ומצד שני אם אגיד כאן שאני לא רוצה לצפות כולם ירדו עלי ויצחקו עלי וכל השלום בית יתפרק, מדובר באברך צעיר, אם

אני לא יכולה להביא, כי חתמתי שלא לגעת בטלפון... אני לא בטוח שזה נכון להתנהג כך, כי יש הלכות בשו"ע יו"ד הלכות כיבוד אב ואם איך לדבר אל ההורים כשעוברים נגד ההלכה.

אני זוכר שלפני שנים עשו בבארא פארק בחול המועד, שאלות ותשובות עם סבא שלי הגה"ק מקארלסבורג זצ"ל, שאלו אותו בכל ד' חלקי שולחן ערוך, לא אמרו לו קודם מה ישאלו אותו, והוא ענה בכל מקום, עשו משהו מעניין לחול המועד ביום שכולו תורה לבעלי בתים, זה היה הפלא ופלא, והיה שאלה כזאת: יהודי שמעשן אומר לבן שלו, קח כסף ולך תקנה לי סיגריות בחנות, הרי כתוב איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמורו, שאסור לילד לשמוע בקול אבא שלו אם אומרים לו לחלל את השבת, והרי כתוב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, האם מותר לילד ללכת לקנות סיגריות לאבא שלו, וסבא שלי שמע את השאלה וצעק: בוודאי שהילד צריך להקשיב לאביו ולציית לו ושילך לקנות, כמובן שאין להשוות סיגריות לסמארטפון, אבל צריך הרבה שכל איך לדבר עם הילדים שיכנסו הדברים באמת ללבם ושלא יתבלבלו.

מצד אחד צריך מאוד להיזהר שלא לדבר נגד ההורים, אבל מצד שני בוודאי שצריך להזהיר את הילדים שהכלים האלו מסוכנים, והמלמד יתפלל להקב"ה שידע איך להגיד את זה, אני זוכר שכשהייתי מלמד דיברתי עם הילדים דברים פשוטים ביהדות, והילדים אמרו לי שאבא שלהם לא נוהג כך, למשל אמרתי לילדים שאסור לאכול לפני התפילה, ככה נפסק בשו"ע, ובזוהר הקדוש כתוב על זה דברים מאוד חריפים, אומר לי איזה ילד, רבי, אבא שלי אוכל סעודה שלימה

את האור, והוא סוגר את עיניו ומנמנם, ואם מישוהו אומר לו משהו הוא אומר שהוא קצת עייף...

כבר התחתן לפני תקופה הוא לא חייב לבוא לשם, אבל אברך צעיר שרק התחתן וחייב ללכת, ולכן הוא המציא עצה לזה, הוא לא הולך לישון בשבת אחה"צ, וכשצופים את הסרטים סוגרים

עד כאן ממה שהיה למחרת, וכעת נחזור לאסיפת המלמדים.

לשלוח אותו למנהל?

ת. צריך להגיד שאסור להרביץ, להגיד להם שרק גוי מרביץ, יהודי לא מרביץ ליהודי אחר, ומאיימים עליו, כנראה שאצטרך ללכת למנהל, והמנהל אומר כנראה שאצטרך לקרוא לאחרים, ככה הם גדלים, וככה זה עבודת החינוך, אם אתם רוצים לעבוד במשרד, הכל טוב, עבודה קלילה, כל הקרטונים במקום, הנייר במקום, העטים במקום, אבל בעבודת החינוך זה ממש לא כך, עובדים קשה מאוד, אומרים שוב ושוב, מדברים שוב ושוב.

ש. כשיש בכיתה ילדים של כמה גילאים, ויש ילדים שבוגרים בשנה שנתיים יותר מהאחרים, האם צריך ללמד את הילדים הקטנים יותר לכבד את הילדים המבוגרים בשנה שנתיים?

ת. ממש לא, כמובן שמדברים בכיתה מלכבד מבוגרים, הכוונה לכבד אנשים מבוגרים, ולא ילד שמבוגר, אפשר ללמד את הילדים לא להתגרות עם ילד שגדול יותר, אבל לכבד יש לכבד את האבא ואת האמא, ולכבד את הספר תורה, ואת האדם שלומד את הספרי קודש, לכבד את הדיין והרב.

ש. מה עושים אם ילד עושה היזק, למשל ילד רקד על רכב של

ש. מה עושים עם ילד שלפעמים חולם באמצע השיעור, ולכן המלמד שואל אותו שאלה באמצע השיעור כדי להכניס אותו בחזרה לשיעור, אבל הילד לא יודע לענות כי הוא לא הקשיב, ואם המלמד לא ישאל אותו הוא ימשיך לחלום?

ת. שהמלמד ישאל ויתרץ איתו ביחד את התשובה.

ש. הילד ירגיש שעובדים עליו?

ת. ממש לא, אני עושה את זה כל הזמן, אני בוחן את הילדים, ועושים מצב מאוד גדול בתלמוד תורה על הבחינה, הם נוסעים נסיעה של כמה שעות מקרית ברסלב לוויילאמסבורג, ואני בוחן אותם שאלות קלילות ועונה איתם ביחד, הם נבחנו על פרק ראשון בסוכה, ואני שואל אותם כמה דפנות צריך להיות בסוכה, שלש דפנות, א מחיה, אתם יודעים כל כך טוב, ואחרי זה הם נבחנו על פרק לולב הגזול, ואני שואל אותם אם לולב הגזול כשר או לא, זה פסול, אתם ילדים כאלו טובים, אני לא אשאל אותם על אוונכרי ויאוש ושינוי רשות, אני לא אשבור אותם.

ש. מה עושים עם ילד שמרביץ לאחרים, וכבר אמרו לו כמה פעמים שאסור להרביץ, מתי מגיע השלב שצריך להוציא אותו מהכיתה או

איפה שהאבא מתפלל שם יתפלל הילד, וכשהאבא מגיע אליך ואומר לך שהוא רוצה לשלוח איתך את הילד לאומאן, זה כבר נושא אחר, וכשזה יקרה תבוא לשאול.

באופן כללי אין שום ענין לסחוב אנשים לאומאן בצורה כזאת, מוהרא"ש כותב לאנשים שרוצים לשלם לחברים את הנסיעה לאומאן, שאין בזה שום ענין כלל, כי רבינו לא צריך חיילים ממונים.

ש. האם אין חסרון בזה שמלמד יושב עם ילדים כמה וכמה שנים?

ת. מאז היתה ישראל לגוי היה כך, זה הדרך הכי נכונה של מלמד, כשאני התחלתי להיות מלמד, התחלתי בקיץ תשס"ד, זה היה רק כמה חודשים עד סוף שנה, אבל אחרי זה כשקיבלתי את הכיתה בתחילת שנת תשס"ה, השקעתי בהם את כל הכוחות, והרגשתי שהם כמו בנים שלי, ובסוף השנה הם יצאו ממני והלכו הלאה, הרגשתי שאני לא יכול להתמודד עם זה, אמרתי לעצמי הלוואי ויהיו לי עשר ילדים שאוכל לשבת איתם מגיל עשר עד החתונה, אלמד אותם מא' עד ת', אלך איתם שלב שלב, יהיה לי חלום שיהיו לי עשר ילדים ואלמד איתם כל ד' חלקי שולחן ערוך, והם יהיו התלמידים שלי לתמיד, אבל זה לא הולך כך, היום כל שנה עוברים כיתה, ואם המלמד כן זוכה לקבל את אותם ילדים כמה שנים, זה הרבה יותר קל בשבילו, הוא כבר מכיר טוב את הילד, וכבר למד אותו לעומק, וזה כמו אבא בבית, שהוא מתחיל עם הילד מגיל קטן ומלווה אותו כל השנים עד החתונה, ובכל שבת בסעודה הוא יושב עם אותם ילדים כל שבוע ושבוע, ולא מחליפים אבא פעם בשנה, אבא

שכן ושבר את השמשה שלו, מה עושים?

ת. מתקשרים לאבא שישלם את זה, היה לאחרונה עם מלמד שהוא גם גבאי של בית מדרש, וילד אחד הזיק את הרכב של השכן, והגיע השכן ואמר למלמד אם לא משלמים לי את ההוצאות אני שורף לך את כל הבית מדרש, והלך המלמד והוציא הלוואה מהבנק ושלם את זה, ואני לא מבין למה, הוא היה צריך להגיד לשכן, אם אתה רוצה אתה יכול לשרוף את מה שאתה רוצה, וכמובן אפנה למשטרה, אבל אני יכול לתת לך את הטלפון של האבא של הילד ותדבר איתו, זה לא קשור למלמד, כשמגיע שכן וטוען שהזיקו לו, הוא צריך להסתדר עם האבא.

ש. מה עושים עם ילד שמאוד רוצה לנסוע לאומאן לראש השנה, והאבא של הילד לא נוסע, האם המלמד יכול לעודד את הילד שיבקש מאבא שלו לנסוע עם המלמד לראש השנה לאומאן?

ת. בן כמה הילד?

ש. בן שבע.

ת. ממש לא לעודד אותו, ואין שום ענין בזה, והמלמד צריך להיות מספיק חכם לא להדליק את הילדים על אומאן כשיש ילד שלא יכול לנסוע, המלמד ידבר מאומאן רק כשהילד הזה לא הגיע, או שיצא לכמה דקות מהכיתה, אני לא מדבר על בחורים, בחור הוא עצמאי, יש לו כסף לכל דבר שהוא רוצה, ולכן שידאג לכסף לנסיעה לאומאן, אבל הילדים צריכים ללכת עם ההורים שלהם בראש השנה,

ת. בוודאי שצריך לעשות מבחנים, אבל צריך לדעת איך, היה כאן אחד המלמדים שהביא לי את המבחנים ושאל אם זה בסדר, אמרתי לו שזה בסדר גמור, אבל אותי מעניין לראות את הציון, לא כותבים ציון לפי התשובות שענה, את הציון כותבים לפי הילד, מוסיפים כמה מילים טובות אחרי הציון, כותבים מצויין עם סימן תשובה מודגשת שיראה מצב [!], לא לכתוב לילד אתה רק 60 אחוז, אתה 30 אחוז, ואם הילד לא ענה כמו שצריך, מדברים איתו שבוודאי התכוון למשהו אחר ומתקנים...

ש. לא לעשות שאלות קשות?

ת. אפשר לעשות שאלות טובות אבל כולם יודעים ב"ה... אצלנו בישיבה עושים מבחנים, הבן שלי היה בן שבע עשרה ולימד שולחן ערוך ועשה מבחנים בהלכה לבחורים הגדולים ממנו בכמה שנים, וכולם עשו מבחנים והכל טוב.

ש. מה הענין לעשות מבחנים?

ת. לעזור שאלו שיודעים, שיראו בעצמם ששולטים בחומר, עכשיו נבחנים האברכים בכולל בקרית ברסלב על הלכות שבת, והם בלחץ מהמבחנים, והם שואלים אותי מה הענין לעשות את המבחנים, אמרתי להם שגם אם לא יעשו מבחנים אני לא אזורק אותם מהכולל, אבל זה מה שיתן להם חשק, כי בעוד שנה האברך יחשוב אין לי מה לשבת בכולל, אני בין כה לא יודע כלום, אבל כשעושה מבחן ורואה שהוא יודע, הוא עובר מרב לרב ונבחן על הלכות שבת ורואה את הכתב שהרבנים כתבו וחתמו יורה יורה, זה מה שיתן להם חיזוק הלאה, אני לפעמים מסתכל על

חכם יודע להכניס בכל שבוע לילדים לפי הרמה שלהם, זו מעלה גדולה, אני אומר לך מלמד יקר, אתה עוד תתגעגע לזמנים האלו, כשהתלמוד תורה יתרחב ויהיה לך כל שנה כיתה חדשה.

הבת שלי התחילה ללמוד בבית פיגא וויליאמסבורג כשייסדו את הבית פיגא, והשכנים שאלו אותה, כמה ילדות יש בכל כיתה, והיא לא ידעה מה לענות, האם היא תענה להם שיש לה רק שש חברות בכיתה, והיא שאלה אותי מה לענות, אמרתי לה, תגידי שיש רק ילדה אחת, רק את, היום היא כבר מורה בעצמה בבית פיגא בקרית ברסלב, ויש שם כמה מאות ילדות בבית ספר, והיא כל כך מתגעגעת לזמנים האלו שכל ילדה קיבלה את התשומת לב, אני חושב לעבור לגור בקרית ברסלב, והבת שלי הקטנה מתחילה לבכות כשמדברים מזה, כי בקיץ אנחנו הולכים שם, והיא הולכת שם לבית ספר ויושבים שם שלושים בנות בכיתה, ויש הרבה רעש והרבה חברות וכיתות מורחבות, והיא מעדיפה את הכיתה שלה בויליאמסבורג, עם הבנות הבודדות, וכיתה קטנה וצרה, ומטפף מהמזגן וכו', אני לא כל כך מבין למה יותר טוב קטן וצר, והילדים מבינים יותר טוב ממני, הם רוצים את הקטן ואת התשומת לב, אני אומר לכם את זה, שיום יבוא ותתגעגעו לימים האלו שישבתם עם התלמידים הבודדים והשקעתם בהם את הנשמה, אתם יכולים לשמוע את זה מהתלמידים הראשונים שישבתי כל היום איתם, הם היו כמה תלמידים בודדים והייתי עסוק איתם מהבוקר ועד הלילה, וב"ה היום הכל התפתח.

ש. האם לעשות מבחן לילדים בכתב או בעל פה?

ת. כן, מלמדים אותם, שאם נוגעים בנעל צריך ליטול ידיים, ואם אתה רואה שזה מדי מסובך להוציא כל שניה ילד ליטול ידיים, אתה יכול להחזיק לעצמך בקבוקון קטן עם מים ולתת להם כל פעם שנוגעים.

ש. מה עושים עם ילד שכל הזמן צריך לצאת לשירותים?

ת. אתה צריך לשאול את אבא שלו אם הוא באמת צריך כל הזמן, אם הוא צריך, הוא צריך, ואם לא, אתה יכול להגיד לו שכרגע אי אפשר לצאת, היית קודם ותלך אחרי זה בהפסקה, אבל צריך לבדוק את זה, וכמובן להגיד את זה עם המון המון אהבה.

ש. ילד שהולך עם שרוול קצר האם כשהילד נוגע שם בכל פעם הוא יטמא?

ת. לא, ילדים קטנים נטמאים רק כשנוגעים במקומות המכוסים שלהם, ואם זה מקום שילד קטן הולך שם מגולה, הוא לא נטמא כשהוא נוגע, כמו שאתה מחזיק תינוק קטן שלך על היד, ואתה נוגע ברגליים שלו, אתה לא נטמא מזה.

ש. מה לעשות שמגיעים לנושא של חשבון, והמלמד לא יודע את החשבון, האם מותר למלמד להגיד שהוא לא יודע?

ת. אני שמעתי שיש בזה מחלוקת גדולה בין הפוסקים אם מותר למלמד להגיד את זה, אני יודע מה אני עושה, אני אומר שאני לא יודע, אם בחור שואל שאלה טובה, ולא יודעים לענות, אומרים לבחור אתה שואל ממש טוב. אני יודע שאני לא יודע כזה בקי בחשבון, וכשהייתי צריך ללמד סוכה

הכתב הוראה שקיבלתי לפני עשרים שנה, ואני לא מבין איך יכול להיות שבאמת ידעתי, כתוב שם שנבחנתי הוראה וידעתי, יורה יורה, מתי למדתי משהו... אני רק גורס משניות ותיקוני זוהר, אבל כנראה שלמדתי הרי בכתב כתוב שידעתי.

ש. מה עושים עם ילד שלא רוצה לשבת בכיתה ולכן הוא כל הזמן נוגע בנעליים כדי שהמלמד ישלח אותו החוצה ליטול ידיים, האם צריך לתת לו ליטול ידיים בכל פעם?

ת. כן. זה אחד הלימודים החשובים של המלמד שצריך להיות עם ידיים נקיות, אף שהמלמד קולט שהילד עושה את זה בדווקא, כשהייתי מלמד הילדים גירדו בראש בדווקא כי ידעו שאני מיד יגיד להם לצאת ליטול ידיים, אבל על מי הם עבדו, הם לא עבדו עלי, הם קיבלו לימוד לכל החיים, נכון שכעת הם חושבים שעבדו עלי, אבל הם יזכרו בכל החיים שלהם שאם מגרדים את הראש צריך ליטול ידיים, הלימוד הזה יכנס בהם בעצמות, אני אומר את זה לבחורים שנכנסים לתוך בית מדרש כדי לעבור דרך שם, ולכן נכנסים ואומרים את הפסוק אך צדיקים יודו לשמן ישבו ישרים את פניך, והם חושבים שעבדו על מישור, לא עבדתם על אף אחד, אתה אמרת עכשיו פסוק, אתה למדת משהו היום רק בזכות זה שרצית לעבור דרך בית כנסת, עבדו עליך ואתה בכלל לא שם לב, אתה חושב שעשית קפנדריא, אבל באמת אמרת פסוק ותקבל על זה שכר.

ש. האם ללמד ילדים קטנים ליטול ידיים כשנוגעים כל פעם בנעליים?

היום התנדנד על הכסא, היום הוא אברך מאוד חשוב בקהילה, אצלי הוא למד לפני הצהריים, והמלמד אחרי צהריים שבר לו את עצמותיו על זה, אבל אצלי הוא התנדנד כל היום, והוא קנה המון יראת שמים, אני יגיד לך את שמו אתה לא תחשוב בכלל שזה יכול להיות, הוא היה תלמיד חשוב שלי.

ש. אם זה מפריע לי?

ת. אם זה מפריע לך במוח שלך אני לא אומר לך כלום, אני אומר לך מה נכון, באמצע התפילה אני יכול להגיד לבחורים שלא לשבת ככה, כשיושבים עם תפילין צריך לשבת עם דרך ארץ.

ש. מה עושים כשיש ילד שצריך כל הזמן להעיר לו לא להרביץ וכדומה, וכל פעם שמעירים לו משהו הוא לא יכול לקבל את זה, הוא מתחיל לצעוק ולרקוד?

ת. יש ילדים שמגיעים מבתיים של הפקר שאף פעם לא אמרו כלום לילדים, הפתרון הוא לתת להם המון המון אהבה, כפי שאמרנו קודם מר' נתן, כפית מוסר וקערה של התחזקות.

ש. לא להגיד לו כלום?

ת. כמובן שצריך להגיד לו, אבל אי אפשר להגיד לו כמו שאומרים לילד מבית בריא, הוא בקושי יכול לזחול ואי אפשר להגיד לו לרוץ, כשהוא שומע את המילה 'לא', משהו קורה לו, הוא לא מכיר את המילה, אומרים לו לאט לאט עם המון אהבה וסבלנות, אתה רוצה שהוא ימשיך לרצות לבוא לתלמוד תורה.

אותו דבר זה בנוגע לאוכל, כמובן שצריך לדרוש מהילדים שיאכלו, אבל

דף ח. ישבתי בלילה עם אשתי ללמוד את החשבונות, היא למדה טוב חשבון בבית ספר, אבל אני לא קלטתי כל כך, יש לי עכשיו את הבחור שלי נחמן נתן, הוא ממש חזק בזה, הוא לומד עם חמי בני יששכר ואת כל החשבונות של הצירופים הוא עושה ברגע, הוא ממש מחיה את עצמו בזה, בכל החשבונות העמוקים האלו, אני עומד בצד ונהנה, אני חייב לקחת דף ועט ולכתוב לראות שהחשבון מתאים.

ש. האם ללמד את הילדים חשבון?

ת. חובה ללמד אותם, חשבון זה חלק מלימוד התורה, חייבים ללמד את הילדים חשבון וכתובה, ר' נתן כותב לבנו ללמוד כתיבה, וכותב לו שאי אפשר להיות ירא שמים אם לא יודעים לכתוב.

ש. מה יעשה מלמד שלא יודע בעצמו לכתוב?

ת. שילמד, שיקנה לעצמו ספר כתיבה ובלילה שיעבוד על זה, אני לפעמים מקבל מכתבים ממלמדים ואני ממש מתפלא איך המלמד הזה כותב כך, הוא הרי מלמד, והוא חייב לדעת את כללי הכתיבה.

ש. מה עושים עם ילד שכל היום נשען על היד?

ת. לא צריך לעשות מזה עסק, יש ילדים שיושבים כך, ואם אמרת לו פעם אחת זה מספיק, לא צריך לריב עם הילדים כל הזמן.

ש. ואם הילד מתנדנד על הכסא?

ת. כל עוד שהילד מתפלל ולומד אל תעשו מזה עסק, היה לי פעם ילד שכל

יעשה, הוא יתחיל ללסוף אותו וזהו, לא צריך לשלוח כל הזמן למנהל, תחשוב טוב לפני שאתה שולח למנהל, שלא תבזבז את האיום הזה, מלמד אחד בקרית ברסלב שאל אותי מה הוא עושה ששני ילדים שאלו אותו מה תעשה אם נתנהג שלא בדרך ארץ, אתה תשלח אותנו למנהל, ומה יהיה אחרי זה, הרי לא יורקו אותנו מהתלמוד תורה, זה רק משחק, אנחנו נבטיח שנהיה טוב וזהו... ולכן אנחנו לא נתנהג בדרך ארץ, והמלמד שואל אותי מה לעשות, הוא כתב לי מכתב שלם הוא לא יודע מה לעשות, אמרתי לו תתן להם חינוך ותגיד להם לשבת יפה על המקום ומתחילים להתפלל, לפעמים יש ילדים חכמים שמבינים שהמנהל לא יכול לעשות יותר מדי...

ש. איך המלמד יכול להעמיד את הדרך ארץ בכתה?

ת. לבקש מהילדים בכיתה שיהיו בדרך ארץ, זה קשור למוח של המלמד, הוא צריך לישון טוב לאכול טוב ולשתות טוב, והוא צריך לדעת שהעבודה היא עבודה קדושה, ויזכור כל הזמן מהתכלית, מה אתם זוכרים מהמלמדים שלכם, האם אתם זוכרים שהם החזיקו את הכיתה בסדר ודרך ארץ או שהם דיברו מצדיקים והכניסו בכם יראת שמים, אף אחד לא זוכר שהכיתה היתה מסודרת, ולכן המלמד צריך לזכור כל הזמן את התכלית, המטרה זה לא להחזיק את הכיתה עם הידיים, המטרה היא להכניס בהם יראת שמים, ולזכור כל הזמן שיש כאן עבודה קדושה וכעת הולכים להכניס בהם יראת שמים, ולבקש מהקב"ה שהילדים יהיו בדרך ארץ.

ש. איך אפשר להיות כל הזמן

אם יש ילד שאף פעם לא אמרו לו בבית מה לאכול, אז צריך ללכת כפי דרכו, כמובן שאתה יכול לצעוק עליו ולדרוש ממנו שיאכל הכל, אבל אתם לא במלחמה מול עזה, אם יש ילד שכבר שמע בבית שצריך לאכול אתה יכול להוסיף לו עוד, אבל אם בבית הוא אוכל מה שהוא רוצה, אתה יכול לדרוש ממנו בחדר לאכול דבר אחד, אתה לא יכול לדרוש שיאכל את הכל, אם הוא יהיה חייב לאכול את הכל כולל גאלע... זה מאוד מאוד קשה, אם הוא יאכל לחם זה כבר נצחון, לאט לאט.

ש. מה עושים שהמנהל לא כאן, וצריך לשלוח ילד למנהל, מה עושים?

ת. אין כזה דבר שצריך לשלוח את הילד הרגע למנהל, צריך שהילד ידע שיש כח חזק בחוץ, גם אם הוא לא ברגע זה בחוץ, כמו שהאמא אומרת לילדים עוד מעט אבא מגיע הביתה ואספר לו בדיוק מה עשיתם, המלמד לא צריך להגיד לילד, תצא הרגע החוצה למנהל, אלא שיגיד לילד אם תמשיך אצטרך להגיד למנהל, שהמלמד ידע שהוא לא לבד על המים ויש כאן מנהל, אבל לא חייבים מיד באמצע היום להתקשר למנהל, המלמד צריך לדעת שאין כזה דבר חירום למנהל, הוא ילך הביתה ויאכל ארוחת ערב, ויחשוב שוב האם הוא צריך את המנהל שיעזור לו בזה, מספר טלפון של המנהל זה לא מספר חירום, זה מספיק שהוא יודע בראש שיש מנהל, כמו בבית שהאמא לא חייבת להתקשר מיד לאבא, מספיק שהיא אומרת אני הולכת להתקשר עוד מעט לאבא.

ואם המלמד ישלח את הילד כל הזמן למנהל, מה נראה לכם שהמנהל

בהתחדשות כמו ראש הישיבה?

ת. אם היית יודע כמה אני בוכה על זה בכל יום... היום בדרך מטבריה שאל אותי המנהל איך אפשר להשיג מידות טובות, אמרתי לו אם היית יודע כמה בכיתי אצל ר' שמעון במירון שאני רוצה מידות טובות, שאוכל לתת חיך לכל אחד, ולא לפגוע באף אחד, ואמרתי למנהל שעצם זה ששואלים שאלה כזאת זה רק בזכות רבינו, איפה אתה מוצא יהודי בן שלושים ששואל שאלה כזאת, הרי כל אחד בטוח שהוא צודק ויש לו צדקת הדרך, ומי שנפגע זה הבעיה שלו, אני כל כך בכיתי אצל רשב"י, אמרתי לו שאני כבר בן ארבעים וארבע ואני מתבייש שעדיין מפריעים לי דברים, ואני יכול לפעמים להכאיב לאנשים ולהעיר להם.

מוהרא"ש היה אומר שכשיהודי מתקרב לרבינו הוא צריך להיזהר מאוד מלהסתכל רע על אחרים, כי כשמתקרבים רבינו מוציא מאיתנו את כל הרע, ומתחילים לחשוב מהתכלית, ואז מתחיל להגיע רע יותר גרוע, כי מתחילים להסתכל רע על אחרים, לא מבינים איך אחרים רצים אחרי דברי הבל, מוהרא"ש אומר שזו סכנה גדולה וזה היצר הרע האמיתי שלא מבינים למה אחרים עסוקים עם שטויות ושוכחים מתכלית, מוהרא"ש הסביר את זה כשלימד פעם את דברי רבינו בליקוטי מוהר"ן חלק א' סימן ע"ב, שקודם יש לאדם יצר הרע של עכירות דמים, ואחרי זה מגיע יצר הרע שנקרא מלאך הקדוש, וצריך לזכור שזה יצר הרע נורא. הרבה פעמים אברך מתקרב ומתחיל לגרום משניות ומבינים שהכל שטויות, ואחרי זה לא מבינים למה פלוני לא לומד ולא מתפלל, למה ההוא יושב עם הרגליים למעלה וכו', צריך

המון לבקש על זה מהקב"ה שנסתכל רק טוב על אחרים, ושנרצה להיות כל הזמן בהתחדשות, נעשה את עצמינו מחודשים עד שנהיה כך.

ש. מה עושה מלמד שבסוף היום נותן ממתק לכל מי שהתנהג טוב, ויש ילד שלא הקשיב כלום והוא עשה רעש ובלגן והפריע לכולם?

ת. הרי הילד בוודאי איזה משהו טוב במשך היום, לא יכול להיות שהוא לא עשה שום דבר טוב, ולכן צריך לתת לו את הממתק ולהגיד לו, את זה אני נותן לך כי נישקת את הציצית ואתה ילד כל כך טוב ומגיע לך, אבל אני מאוד מקווה שמחר לא תפריע לי בכיתה, ילד קטן באמת אי אפשר לדבר יותר מדי, אבל ילד יותר גדול אפשר כבר לדבר אליו יותר, מגיע לך ממתק כי למדת, כי התפללת, תמתיקו להם את היהדות ואת התורה, תחשוב שהילד כבר התחתן, ואתה גבאי בבית מדרש אתה לא מלמד, ואתה רואה שהוא מגיע לבית כנסת להתפלל על אף כל הקשיים שיש לו, הרי בטח היית חושב לעצמך, וואו כל הכבוד לו שמגיע להתפלל.

עבודת החינוך היא עבודה קשה מאוד, מצד אחד צריך לחנך את הילד, ומצד שני צריך מאוד להיזהר שהתורה תישאר אצלו עם טעם מתוק.

ובכלל באופן כללי צריך לדעת, שלא מענישים בסוף היום, מלמדים יקרים אני מבקש ממכם אל תעשו את הטעות, לא מענישים ילד ביום שישי, ולא מענישים ילד בסוף היום, אי אפשר שהילד יחשוב כל השבת כמה זה רע ללכת לתלמוד תורה, אסור שהילד יחשוב כל הלילה כמה רע זה ללכת לתלמוד תורה, הוא לא ירצה לחזור

דירה ועוזבים מכאן לעולם הבא לדירה אחרת, אבל אחרי שזוכים ומתקרכים להקב"ה זה כבר לא מפחיד.

ש. אני כבר לומד נ"ך עם הילדים בכיתה.

ת. יש לימוד נ"ך ויש לספר סיפורים מנ"ך, הרי אתה לא תספיק ללמוד כל הנ"ך, ולכן תספר להם סיפורים יפים מהנ"ך.

ש. שאלה אחרונה, מה עושים שמגיעים לתלמוד תורה מוקדם אחרי שישנו טוב והתפללו טוב ואכלו טוב, ואז מגיע ילד שהופך את כל המצב רוח עם ההתנהגות שלו?

ת. אענה לך את התשובה עם קצת דברי פרידה למלמדים, מלמדים יקרים, כל השאלות והתשובות היפות שדיברנו כאן, זה מאוד יפה כשיושבים כאן בשולחן עם קצת שקדים ואגוזים, אבל הכל עורבא פרח, באמריקה קוראים לזה 'טשאדעלע באדעלע', צריך המון המון להתפלל להקב"ה, לא רק לבקש לזכות שהיום יעבור בשלום, אלא שעד ההפסקה הבאה הכל יעבור בשלום, רבש"ע תעזור לי לשרוד עם הילדים עד אחד עשרה, ואחרי זה מבקשים שוב.

יש עוד משהו שאני לא כל כך רוצה להגיד כי אני לא רוצה לשבור אנשים, אבל צריך לדעת שדברים לוקחים זמן, פגשתי עכשיו את אחד המחנכים בארה"ב שהגיע לכאן לל"ג בעומר, ואמר לי שהוא רוצה להודות לי על העבודה שלו בחינוך, הוא נהנה בכל רגע, הוא אומר שהוא באמת עובד קשה אבל הוא נהנה מזה, ואמרתי לו שזה סימן שהוא מצליח, ולמה אני אומר

לתלמוד תורה, אי אפשר להעניש ביום ראשון, בכלל זה לא יום שאפשר לחנך ילדים, זה יום מאוד קשה, שלישי ליצירה, מיום שני בבוקר זה זמן טוב של חינוך, אבל רק בבוקר, בסוף היום כבר צריך להיות במצב רוח טוב, בסוף היום זה לא הזמן להעניש, אל תטעו בזה, זה יכול להיות הרס גדול לחינוך הילד, הוא סתם ישנא את התלמוד תורה ואת הלימודים.

ש. יש בכיתה שני ילדים חזקים, אם אחד מתפלל בקול, השני מתפלל בשקט, אם הראשון בשקט השני מתפלל בקול, סוג של תחרות שקטה, מה עושים?

ת. יש להם תחרות בדיוק כמו שיש לנו... זה לא מגיע ממידות רעות, זה מידה שיש לנו גם, צריך לדבר מזה, לא להעליב אותם, אבל אפשר לדבר מזה, שכל אחד יתן לשני ואף אחד לא צריך להתחרות בשני.

ש. איזה סיפורים בהמשכים אפשר לספר לילדים, האם אפשר לספר מאנוסי ספרד וכדומה?

ת. עכשיו בערב שבועות אפשר לספר את הסיפור של גר צדק מוילנא, זה סיפור מאוד ארוך, סיפור מאוד קדוש, כל הצדיקים היו מעורבים בזה ואמרו מה כן לעשות ומה לא לעשות, ואפשר גם לספר סיפורים מתוך הנ"ך, אפשר גם לספר מאנוסי ספרד, כמובן צריך לספר הכל, אבל להיזהר לא להפחיד יותר מדי, צריך לדעת מה זה יהודי, ולעשות דברים פחות מפחיד, כמו שהיה פעם שהגיע יהודי לרבינו שהבן שלו מאוד מפחד מהמוות, אמר לו רבינו שהעולם הבא יותר יפה מהעולם כאן, אין מה לפחד, זה מפחיד שאנחנו עוברים

בגלל שאתם מלמדים, יש ב"ה נחת מהילדים, יש השראת השכינה בבית, אתם זוכים לזה רק כי אתם עושים למען ילדים אחרים, הקב"ה מחזיר לכם, אני יושב כבר עם בחורים עשרים שנה, ואני לא מקבל משכורת מהישיבה, אבל אני מרגיש שהקב"ה מחזיר לי, חיתנתי את הילדים וכולם יושבים ולומדים ומתפללים ולומדים בכולל, מה כבר עשיתי למען זה, אני לא חשבתי אף פעם שהם ימשיכו בכולל ויטייגו על התורה, אני תמיד ביקשתי מהקב"ה שיהיו יראי השם, עוד לא היה כולל כשהתפללתי עליהם, חשבתי שילכו לעבוד, אבל אני מרגיש שהקב"ה נתן לי מתנה והחזיר לי על מה שאני משקיע למען אחרים.

אני יודע שכאן זה לא כמו ארה"ב, וזה הרבה יותר קשה, כי כאן העירייה לא עוזרת עם אוכל לילדים כמו שיש בארה"ב, ובארה"ב אני לא חייב את המשכורת מהישיבה, כי בעירייה נותנים לילדים לאכול, כל ההוצאות שלי זה רק הכרטיסים לאומאן, והתפילין לילדים כשנעשים בר מצוה, ובגדים אני מקבל מאחרים ב"ה, אני יודע שכאן צריך לקחת משכורת, אני מקווה להקב"ה שאוכל לתת לכם הרבה כסף, שלא יהיה לכם דאגה של פרנסה, שתוכלו לשבת כל היום עם הילדים ולספר להם מהבעל שם טוב ומהצדיקים, ושיהיה לכם כרטיס לקנות אוכל בלי דאגות, ד' יעזור לי, בעז"ה יום אחד זה יהיה, זה מאוד פשוט, המנהל כותב לי בסוף חודש שחסר לו חמישים אלף דולר למשכורות, וראש הישיבה שולח לו, תגידו לו שיכתוב שחסר מאה אלף ואז תקבלו כפול... ד' יעזור לכם שיהיה לכם המון הצלחה.

לכם דווקא על המחנך הזה, כי אני רוצה לספר לכם איך היתה ההתחלה שלו, כשהוא נהיה מלמד הוא התחיל בויליאמסבורג, וישבתי במשרד שלי שם ליד הכיתה שלו, וניגשתי למנהל ר' מרדכי ואמרתי לו תעיף את המלמד הזה מהתלמוד תורה, כי שמעתי אותו כל הזמן צועק על הילדים, אסור לצעוק על הילדים, אני ישבתי לכתוב מכתבים ולא הייתי יכול להתרכז מהקולות שלו, ואמרתי למנהל תעיף אותו הוא הורס את הילדים, והמנהל אמר לי אדבר איתו, ננסה עוד יום ועוד יום, והיום הוא כל כך נהנה מהעבודה שלו, למה אני אומר לכם את זה, כי אם יושב כאן מלמד שאומר לעצמו, הרי אני לא אוהב את העבודה, אז אולי אני חייב לעזוב, תדעו שזה לוקח זמן, זה לא הולך ברגע אחד, המטרה צריכה להיות לאהוב את זה, ואחרי כמה שנים יכול מלמד לבחון את עצמו, האם הוא אוהב את זה או לא, נכון שזה קשה מאוד, אבל הוא נהנה מזה שהוא יושב עם הילדים, מלמד שאחרי חמש שנים לא נהנה מזה, והוא נכנס לכיתה בכפיה, עדיף שילך הפצה, אותו דבר זה עם מנהל ואותו דבר זה עם ראש ישיבה, זה עבודה קשה, שוב פעם להגיד לבחור והוא לא מקשיב ולא שומע, אבל צריך ליהנות מזה, אני נהנה מזה שאני יושב עם הבחורים על אף שאני עובד מאוד קשה איתם.

אני מלא בהכרת הטובה אליכם, משלמים מה שמשלמים, אני מקווה להקב"ה שיום יבוא ואוכל לתת לכם כפול ממה שאני נותן, אבל תדעו שהקב"ה משלם הרבה יותר טוב, והוא משלם עם דברים שאי אפשר לקנות בכסף, הרי כל הדאגות שיש לכם כעת זה רק שלש דברים: בית, רכב, וכרטיס לאומאן. ואין לכם דאגות אחרות רק

מוצאי שב"ק פרשת יתרו תשפ"ה

יומא דהילולא קדישא של כ"ק מוהרא"ש זי"ע

דברי הצדיק הם זכרוננו

זכו ונושעו, והתינוק מתחיל לגדול, ומתחיל להוציא הגה מהפה, טא טא טע טע, וסוף סוף הוא כבר אומר את המילה טאטע, מאמע, איזה שמחה יש להורים כשהתינוק אומר את המילה הזאת, בימים אלו כשהתינוק הקטן שלי מתחיל להגיד את המילה טאטע אני נזכר מהמשל הזה של מוהרא"ש, וכשהרגשתי את התענוג והנחת, אמרתי בבית, הרי בדיוק על זה דיבר מוהרא"ש שזה מה שקורה בשמים, כשאנחנו כאן מגושמים בתוך העביות והחומריות נזכרים פתאום מהקב"ה, וצועקים, אבא, רבש"ע, עזור לי, איזה תענוג ונחת רוח יש למעלה.

תענוג בשמים כשלא מתייאשים

כמה אנו צריכים להודות להקב"ה שזיכה אותנו ונתן לנו כזה צדיק שמספר לנו מה קורה בשמים, אנשים שואלים וכי למוהרא"ש היה רוח הקודש כמו הצדיקים הקודמים, אני עונה, שחייב להיות ככה, הרי מוהרא"ש היה מספר כל יום ויום מה קורה בשמים, בכל דרשה הוא היה מספר לנו את כל הסודות מה שקורה בשמים, הוא סיפר לנו איזה תענוג יש להקב"ה כשבמוחו של יהודי נכנסת מחשבה רעה והיהודי מנסה לדחוק את זה ולא לחשוב מזה, הרי אני לא יודע מה קורה בשמים, אני חשבתי שבשמים אוהבים רק את

א גוטע וואך, חסדי השם יתברך שאנחנו זוכים להתאסף כאן היום ביומא דהילולא העשירי של אבינו רועינו מוהרא"ש זי"ע, אי אפשר להעלות את זה בכלל על השכל, שכבר עברו עשר שנים שמוהרא"ש לא איתנו, אבל אם בודקים בלוח השנה, רואים שזה אכן כך, עברו עשר שנים שמוהרא"ש איננו, וכשמתאספים ביומא דהילולא של צדיק צריך לדבר מדיבורי הצדיק ומהשכל של הצדיק, חז"ל אומרים [ירושלמי שקלים], אין עושים נפשות לצדיקים, לא צריך לעשות ציון וזכר על קברו של צדיק, דבריהם הן הן זכרונם, אנחנו צריכים לדבר מדברי הצדיק, מהדברים שמוהרא"ש הבעיר בקרבנו, הדברים שמוהרא"ש כתב מדם לבו הטהור, הדברים שזעק מנהמת לבו, כמה זעק שוב ושוב, שנזכור מהקב"ה ושנחיה עם הקב"ה, וכל דבר שאנו צריכים נלך ונבקש מהקב"ה.

התענוגים שבשמים

מוהרא"ש היה מספר לנו מה קורה למעלה בשמים, בשעה שיהודי מגיע ואומר להקב"ה את שלש המילים: רבונו של עולם. איזה שמחה ותענוג יש בשמים כשיהודי צועק אבא, מוהרא"ש היה נותן על זה משל, כשבני זוג זכו והתחתנו, ומצפים לזש"ק, וברוך השם

את אף אחד בעולם מלבד את הקב"ה, מוהרא"ש היה אומר בשיעורים, שמי שמדמיין לעצמו שיש לו משהו בעולם הזה שיכול לעזור לו, הוא מסכן גדול, כשמישהו חושב שפלוני או אלמוני יעזור לו, הוא מסכן, כי האמת היא שאף אחד לא יכול לעזור חוץ מהקב"ה, וכמה שנכניס את הדברים האלו בילדים הצעירים יותר, יהיה להם יותר קל בחיים.

הסוד של 'לדבר עם הקב"ה'

הרי אתם אוהבים סיפורים, אספר לכם מה שמוהרא"ש סיפר, פעם אחת הוא הלך ל'הפצה', היה לו 2 שקיות בשתי ידיו, ונכנס מבית מדרש לבית מדרש בויליאמסבורג, והוא נכנס לבית כנסת אחד בעיר, ואז היו בכל בית כנסת מלא אנשים שעברו את השואה, לא כמו היום שאין כבר כמעט יהודים אלו הניצולים מאש, ומוהרא"ש מחלק את ספרי רבינו, ונתן את הספר ליהודי בן שמונים, ומוהרא"ש הלך הלאה, והיהודי הזה מתחיל להסתכל בספר ורואה שם דברים יפים מרבינו, עצות נפלאות לחיים, והוא רואה שרבינו אומר שאפשר לדבר אל ד', ושצריך להשיח את הלב כמו שמדברים אל חבר טוב, וכמו שילד קטן מדבר לאבא שלו, והדיבורים האלו מאוד תפסו את לבו של היהודי המבוגר, וכשמוהרא"ש סיים לחלק את הספרים בבית מדרש ועמד לצאת, ניגש אליו היהודי המבוגר ואמר לו, אם היו לי את הספרים האלו לפני השואה, אני בטוח שהיה לי הרבה יותר קל לעבור את השואה, הייתי יכול לדבר שם אל הקב"ה, נודע לי כעת סוד חדש, שאני יכול לדבר אל ד', כמה אנחנו צריכים להודות להקב"ה שאנחנו הגענו לכאן, ואנחנו יודעים את הסוד

מי שצם ומתענה משבת לשבת למשך שנה לפחות, אני חשבתי שבשמים יש חשיבות רק למי שיכול לעבוד עבודות קשות וסיגופים גדולים, אבל מוהרא"ש גילה לנו מה באמת קורה בשמים, שאם נכנס ליהודי מחשבה 'אני בורח מכאן', אין לי כבר כח, הרי זו מחשבה שנכנסת כל יום לאנשים, 'אני עוזב את הכל', ואחרי שהמחשבה נכנסת, האברך דוחק את המחשבה והוא אומר, 'לא, אני לא עוזב, אני חוזר לבית הכנסת להתפלל מנחה', אני הולך למעריב, אני הולך לעשות משהו טוב, איזה תענוג ונחת רוח יש על זה בשמים.

דיבורי מוהרא"ש כל השנים

מוהרא"ש היה נותן משל על המשחקים שיש היום בעולם, שמביאים שני אנשים שיתאבקו זה עם זה, וכל אחד מהם שייך לקבוצה מסוימת, וכשאחד מפיל את השני, יש שמחה עצומה בקבוצה שלו, וכשהשני קם ומחזיר בחזרה אגרוף לראשון, שמחה ענקית שוררת בקבוצה שלו, ככה מוהרא"ש היה מסביר לנו, איזה שמחה יש להקב"ה כשאנחנו נופלים וקמים ונותנים בחזרה אגרוף ליצר הרע, זכיתי והייתי עשר שנים אצל מוהרא"ש, ואת הדיבורים האלו דיבר מוהרא"ש עשרות שנים, את כל מי שהוא רק פגש הוא היה ממלא בדיבורים אלו, אם זה בחור או אברך, לכולם היה אומר שיש את הקב"ה בעולם ויש דרך לחזור אליו.

יש רק את הקב"ה

כשמתאספים עכשיו בהילות הצדיק, אנחנו חייבים לחזור על דבריו ולחקוק בלבנו, מוהרא"ש היה מלמד אותנו, שאנחנו צריכים לדעת שאין לנו

הזה של 'דיבור עם הקב"ה'.

לא להתפעל ממניעות

אתם יודעים כולכם את סיפור ההתקרבות של מוהרא"ש, מוהרא"ש נולד בבית קדוש, דורות של רבנים מופלגים, צדיקים ויראי השם ותלמידי חכמים מופלגים, ובגיל חמש עשרה – שש עשרה, הזדמן לידי אחד מספרי רבינו, וזה תפס את לבו, ואז הוא נשבע להקב"ה שבכל חייו הוא ידפיס ויפיץ את ספרי רבינו, כמובן שאביו לא היה מרוצה מזה, והיה לו צער מזה, והוא הלך לצדיקים לדבר על זה, מוהרא"ש סיפר שפעם אחת לקחו אותו לאחד הצדיקים הגדולים של הדור הקודם, והצדיק אמר למוהרא"ש, אם אבא שלך לא רוצה שתלמד את הספרים, אל תלמד את הספרים, ומוהרא"ש תפס עזות דקדושה, ואמר לאדמו"ר הגדול, אף אם הרבי יוריד כאן מלאכים מן השמים ויגידו לי לא ללמוד את הספר ולא ללכת בדרכו של הצדיק, לא אקשיב להם, כי אחרי שמצאתי כאן צדיק שמקרב אותי להקב"ה, לא אקשיב לאף אחד שרוצה לנתק אותי מהצדיק, פעם אחת הגעתי למוהרא"ש והייתי מאוד שבור, ואז אומר לי מוהרא"ש, אתה מתלונן שאנשים גדולים מונעים ממך מלהגיע לרבינו, אני רוצה שתדע, שהאנשים שמנעו אותי מללכת לרבינו, היו פי מאה גדולים וצדיקים יותר מאלו שמנסים למנוע ממך ללכת לרבינו.

ההתקרבות לצדיק כרוכה במניעות מן השמים

מוהרא"ש לא רצה להגיד לנו את שמו של הצדיק שלא יהיה לנו חלישות הדעת, ככה עובד המוח שלנו, אנחנו

שומעים מחלוקות שבין הצדיקים ומתבלבלים ומקבלים חלישות הדעת, ולא יודעים לקבל את הדברים בראיה ברורה, ולא מבינים שא"א להתקרב לצדיק אם לא עוברים מניעות קשות אלו, ולכן מוהרא"ש לא רצה שידברו כל מיני שיחות מרבינו שרק יכול להרחיק אנשים, מה צריך יותר מזה שחמיו של ר' נתן, ר' דוד צבי אויערבאך, הוא היה איש צדיק וקדוש, הבנים שלי נכדים שלו מצד חמי, קראו לו ר' דוד צבי הגדול, והוא זכה והיה אצל הרה"ק ר' פנחס מקאריץ, ורצה להישאר שם, אבל הוא שמע שמדברים שם על הרה"ק המגיד מזלאטשוב, ואז הלך אצל המגיד מזלאטשוב ושם הוא שמע שמדברים על הרה"ק מקאריץ, והוא לא סבל את הדיבורים האלו ואת המחלוקות ולכן החליט שלא רוצה שייכות לחסידים.

ספרי מוהרא"ש – רק העצות של רבינו ור' נתן

וכשר' נתן התקרב לרבינו, גילה לו רבינו סוד זה, שלפני שאדם מתקרב לצדיק, מביאים לו מן השמים כל מיני מניעות ונסיונות, אחד אומר, שזה לא בדיוק הענין של רבינו [ס'איז נישט די רבי'נס זאך], השני אומר, שיש רק את רבינו ואת ר' נתן ואסור שיהיו עוד משפיעים, הרי גם מוהרא"ש אמר ככה, מה כבר אפשר למצוא בספרי מוהרא"ש רק את דיבורי רבינו ואת דיבורי ר' נתן, אפשר למצוא אנשים מלאים בארס, ואומרים שאסור למוהרא"ש לדבר כי רק לרבינו ולר' נתן מותר לדבר, אבל לא יודעים שכל מה שכתוב בספרי מוהרא"ש אלו דבריהם של רבינו, עשרות שנים שמוהרא"ש לא כתב את שמו על ספריו, היה כתוב שם רק את שמו של רבינו, ואף על המצבה של

המתקנות.

חשבון הנפש בהפצה

כעת כשעומדים ביומא דהילולא העשירי, צריך כל אחד לעשות חשבון לעצמו, היכן הוא אוחז בהפצת ספרי רבינו בעולם, כל אחד יגיד לעצמו, אני חייב להכניס עוד יותר את רבינו בעולם, שיהיה עוד יהודי שידע מהעצה המתקנה של 'לדבר אל השם', יהודי יושב ברכבו, והחובות לוחצים עליו, כרטיסי אשראי לוחצים עליו, כאבים ישנים של פעם מציקים לו, והוא יכול לפתוח את הפה ולדבר, רבש"ע תהיה איתי, רבש"ע תעזור לי, רבש"ע אל תעזוב אותי, אנחנו חייבים להכניס את זה בכל העולם.

מעלת דרך הלימוד

יש כל כך הרבה אנשים שמיואשים מ'לימוד התורה', כפשוטו וכמשמעו, בישיבה לא הצליחו, אחרי החתונה לא הצליחו, והם מיואשים, הייתי בשבת בקרית ברסלב, והיה לי הפתעה, בשבת בבוקר אחרי התפילה נעמד אברך ועשה סיום הש"ס בפעם השלישית, בכל הסעודה דיברתי מזה בבית, כל כך התפעלתי מזה, מדובר באברך שעובד קשה למחיתו מבוקר עד לילה, והוא מזמן כבר היה יכול להיות מיואש מלימוד התורה, כל כך קשה היום לעבוד ולא עושים כסף, אבל דרך הלימוד של רבינו יכול לזכות את האנשים שהם הכי עסוקים, שאף הם יוכלו לסיים ש"ס כמה פעמים, והשאלה היא למה אנחנו יושנים, למה שלא נזכה את השכן ואת הבן דוד ואת החבר, ממי צריך להתבייש, כשהולכים לבית מדרש לשחרית, לוקחים כמה קונטרסים, כמה

מוהרא"ש לא כתוב את שמו מפורש, מי שהולך ליבנאל חושב שרבינו טמון שם, כתוב שם בגדול 'ליקוטי מוהר"ן', לא יודעים בדיוק מי טמון שם, רק למטה כתוב את שמו ושם המשפחה בראשי תיבות, ובאמצע כתוב בגדול את שמו של רבינו, אי אפשר לספר סיפורי מחלוקת, יש לאנשים חלישות הדעת מזה.

מוהרא"ש מסר את כל כולו כדי לקרב יהודים לרבינו

אי אפשר בכלל לתאר את המחלוקות הנוראות שעברו על מוהרא"ש, והוא תמיד חיזק את עצמו, ולא רק את עצמו אלא חיזק את כולם, כתב ספרי התחזקות המופצות בכל רחבי תבל, וזה מחייב אותנו לעסוק בהפצה, כל מי שיושב בהיכל הקודש חייב לעסוק בהפצה, ולהעביר את דברי רבינו ואת העצות של רבינו לאנשים נוספים, היו צדיקים גדולים בדור הקודם שיודעים בבירור שהם היו גדולים רק מספרי רבינו, אבל הם לא סיפרו את הסוד הזה לאף אחד, צדיקים גדולים וגאונים ופוסקים בדור הקודם, אני לא אפרט שמות, הם עברו דברים קשים בימי נערוּתם, ורק ספרי רבינו חיזקו אותם, אבל הם שמרו את הדבר בשקט לעצמם בסוד כמוס, מוהרא"ש גם היה יכול לשמור את זה לעצמו ולהתעלות יותר ויותר, מבלי לשלם מחיר עצום של מחלוקת והתנגדות, אבל מוהרא"ש החליט, שאם רבינו נתן לו דרך להיות דבוק אל ד', הוא ילמד את כולם את הדרך הזאת ואת העצות האלו, ואם יש מחיר של בזיונות, הוא מוכן לשלם, ואם צריך לשלם את הבית ואת הילדים ואת השם הטוב, הוא מוכן לשלם, העיקר שכל יהודי יוכל לטעום מהעצות

שקית והולך להפיץ אני מפטר אותך משלם, אבל אם אתה לא מוכן ללכת הפצה, תלך לגבאי הקרן, ר' לייבי ותשלם לו את הדפסת הספר אשר הנחל, תשלם לו אלף USB של ניגונים, תן לו איזה משטח של נייר, פעם אחד הייתי צריך לאיזה ישועה בבית, התקשרתי למוהרא"ש, הוא אמר לי, יש עליך דינים גדולים, אתה חייב להוריד את זה, וזה היה שבוע לפני פורים, ומוהרא"ש אומר לי, תתקשר עכשיו לקרן הדפסה, ותדפיס חמש מאות ספרי 'גנוזי המלך', כך תוריד את הדינים, אף פעם מוהרא"ש לא דיבר איתי שפה כזו של אדמור"ם, הוא תמיד דיבר איתי בשפה פשוטה של בעלי בתים, מיד התקשרתי לקרן הדפסה ושילמתי חמש מאות ספרי גנוזי המלך, כל אחד מאיתנו חייב עכשיו לקבל על עצמו לעסוק בהפצה, ואנחנו חייבים לחזק את כל מי שעוסק בהפצה, לתת מילה טובה לכל מי שעוסק בהפצה, ולעזור לו, לקחת אותו לאן שצריך ולתת לו סיוע בכל מה שצריך.

העצות בספר אשר בנחל

אני לא רוצה להאריך דרשות, כבר דיברו פה כל כך הרבה, ד' יעזור שזכותו של מוהרא"ש יגן על כולנו, ונזכה לראות ישועות גדולות, מוהרא"ש כותב למישהו: אם אתה צריך לדעת משהו, תשאל את השאלה, ותפתח את הספר 'אשר בנחל', ואני יענה לך שם תשובה מה לעשות, אברכים יכולים לספר על הדבר הזה המון סיפורים, אני בעצמי יכול לספר לכם הרבה סיפורים על זה, אבל זה כבר מאוחר, תנסו את זה ותראו שאתם בעצמכם יכולים לספר סיפורים, תלכו בצד ותדברו עם ד', רבש"ע כאן בספר נמצא הצדיק שלי, כל אחד הולך

ספרים, וכמה גליונות, ממה יש לפחד, נותנים למישהו איזה גליון, אז הוא יגיד לך, אני לא צריך כאלו דברים, לא צריך להיפגע מזה.

להציל את בתי ישראל מגירושין

כשגירשו את ר' נתן מברסלב, ולא היה יכול להגיע הביתה כמה שנים, אחרי שהמתנגדים הלשינו עליו שהוא מדפיס ספרים נגד הממשלה בלי אישור הצענזור, והם הכניסו אותו למאסר, ואחרי זה גירשו אותו מהעיר, אמר ר' נתן, זה בסדר גמור, איפה שאני אהיה אעשה חסידים לרבינו, אעשה את 'ברסלב' בכל מקום, גם אם גירשו אותי מברסלב, אם מישהו לא רוצה את הקונטרס, אז תלך הלאה, יש היום מגיפה נוראה בכלל ישראל, מגיפה נוראה אצלינו הקהילות החסידיות, יש גיטין בכל יום ויום, אולי לא רואים את זה, כי כולם הולכים עם שטריימל, כשיש בעיה של בחורים מבוגרים רואים את זה שיש הרבה כובעים בשבת, אבל גירושין לא רואים, אברך אומר אנחנו לא מתאימים ולכן התגרשנו, רבש"ע, אם היה מקבל קונטרס יכול להיות שהיינו יכולים להציל לו את החיים, שומעים סיפורים נוראים שאנשים מתגרשים על שטויות, אולי אם היה שומע איזה שיר זה לא היה קורה, אולי אם היה שומע 'נאך א בעיבי' היה שמח מזה, ולא היה צריך להתגרש מרוב דכאון ולחץ, אנחנו חייבים לעסוק בהפצה.

או לעסוק בהפצה או לשלם להפצה

אם אברך מרגיש שהוא לא יכול בעצמו ללכת הפצה, הוא חייב לשלם כסף לקרן הדפסה, אם אתה הולך עם

כך או כך, אתם תראו בעצמכם ישועות גדולות, ד' יעזור שנוכל לציית לרבינו לזכות לכל הדברים הטובים.

לצדיק שלו להתייעץ איתו ולקבל ממנו ישועה, ולי יש את ליקוטי מוהר"ן ואת הספר אשר בנחל, ואני לא יודע מה לעשות במקרה הזה וזה, האם לעשות
